

بررسی مؤلفه‌های سبک زندگی

شهادی مدافع حرم

(مطالعه موردی: وصیت‌نامه ۲۷ تن از شهدای مدافع حرم)*

□ معصومه مقیمی فیروزآباد^۱

چکیده

سبک زندگی، مجموعه‌ای از اعمال و نگرش‌هاست که در متن و زمینه‌های خاص قابل درک هستند. از آنجا که سبک زندگی هر فرد و جامعه به لحاظ نظری، برآمده از آموزه‌های اعتقادی و ارزشی حاکم بر روح و روان آنهاست، کسب آگاهی‌های لازم در خصوص مفهوم سبک زندگی و باورهای دینی و تعامل این دو مقوله ضروری می‌نماید. از دیگر سو، دلیل همه انحرافات سیاسی و اعتقادی که بعضاً منجر به ناپودی و انحطاط ملت‌ها می‌شود، تصمیمات و رفتارهای بدون بصیرت است. شهدای مدافع حرم، در زمره بصیرترین افراد جامعه امروزند که بصیرت و عمل را در هم آمیختند و با تشخیص درست موقعیت و درک صحیح شرایط زمانه، در آزمون ولایت‌پذیری سربلند گشتند. آنان نه تنها بصیر، بلکه بصیرت‌آفرین هم هستند. هدف پژوهش حاضر این است که اندیشه و عمل و سلوک والای آنان را در قالب مضامین سبک زندگی، شناسایی و مورد بررسی قرار دهد. برای این منظور، تعداد ۲۷ وصیت‌نامه با روش

تحلیل محتوای کیفی بررسی گردید و تعداد ۲۵۳ کد حاصل از آن، در قالب چهار مؤلفه ولایت‌پذیری با ابعاد نگرش ولایی و رفتار ولایی (۱۱ شاخص)، هدف از جهاد و شهادت با ابعاد نیروی محرکه عشق و احساس مسئولیت دینی (۱۳ شاخص)، ویژگی‌های شخصیتی با ابعاد روابط اجتماعی، خصوصیات فردی و انضباط مالی (۲۸ شاخص) و توصیه‌ها با ابعاد عبادی معنوی و سیاسی اجتماعی (۲۵ شاخص)، دسته‌بندی گردید و الگوی انتزاعی پژوهش منطبق با آن ارائه گردید.

واژگان کلیدی: سبک زندگی، شهدا، مدافعان حرم، وصیت‌نامه، تحلیل محتوای کیفی

مقدمه

در جامعه‌شناسی امروز، مفاهیم سنتی علوم اجتماعی مثل طبقه و پایگاه، کارایی چندانی ندارند و مفهوم «سبک زندگی»^۱ بدیل و رقیبی برای مفهوم طبقه اجتماعی^۲ است.

منظور از سبک زندگی، مجموعه الگوهای انسان در اعمال، احساسات، عواطف و افکار است که در اموری همچون لباس پوشیدن، غذا خوردن، تفریحات، روابط با یکدیگر، طلاق و ازدواج، معیشت و کسب و کار، معماری و شهرسازی، هنر و ادبیات به آنها تأسی می‌شود (موسوی‌گیلانی، ۱۳۹۲: ۱۲۳). اهمیت مفهوم سبک زندگی در این است که سطحی‌ترین لایه‌های زندگی را، به عمیق‌ترین لایه‌های آن پیوند می‌زند (مهدوی‌کنی، ۱۳۸۷: ۲۰۶). یکی از راه‌هایی که می‌توان به درک بهتری از مفهوم سبک زندگی از نظر اندیشمندان مختلف دست یافت، بررسی عناصر و مؤلفه‌هایی است که ایشان برای سبک زندگی برشمرده یا در تحقیقات خود از آنها به‌عنوان شاخص بهره برده‌اند. منظور از مؤلفه، اموری است که مصداق عینی سبک زندگی محسوب می‌شوند (همان، ۲۱۱). سبک زندگی، دارای چند مؤلفه اساسی است: بینش‌ها، گرایش‌ها، رفتارها و وضعیت‌ها (احمدوند، ۱۳۹۲: ۶۶).

1. Life style.
2. Social class.

در یک جمع‌بندی، می‌توان سبک زندگی را مجموعه رفتارهای کنشی و واکنشی فرد که عینی و قابل مشاهده هستند، دانست. این رفتارها را می‌توان در همه حوزه‌های زندگی همچون ازدواج، معاشرت با خانواده، مسکن، خوراک، پوشش، تفریحات، کسب و کار، الگوی مصرف، نظافت، خط و زبان مشاهده کرد. مفهوم هویت نیز به لحاظ نظری، با مفهوم سبک زندگی ارتباط تنگاتنگی دارد. در واقع، وقتی مؤلفه‌های سبک زندگی کارکردهای وحدت‌بخشی و تمایز را به شکلی همزمان انجام می‌دهند، در شکل‌گیری، تثبیت و تغییر هویت‌های فردی و جمعی نقش بازی می‌کنند. پس اگر سبک زندگی در بحث هویت‌یابی محوریت داشته باشد، دیگر نمی‌توان آن را پدیده اجتماعی خنثی در نظر گرفت.

پژوهش‌های داخلی، وجود مشکلات جسمی و روانی و آسیب‌های اجتماعی را با سبک زندگی مرتبط می‌دانند. برخی، غلبه سبک زندگی غربی را ناشی از تغییرات سیاسی - اجتماعی بعد از سال ۶۸ می‌دانند. در جامعه اسلامی ایران، با اولویت یافتن توسعه اقتصادی، از ساختارهای اجتماعی دیگر غفلت شد. اغلب اهرم‌های اجتماعی، در جهت تخریب ساختار اجتماعی و ارزش‌های دوران انقلاب و جنگ به کار گرفته شدند تا نمایش ثروت و مصرف‌گرایی، همه اقشار جامعه را دربرگیرد (رضایی و همکاران، ۱۳۹۴: ۴۳۳۹). رفیع پور، به نقش فعال و مهم رسانه‌های فراملی در تغییر ارزش‌های زمان جنگ و جایگزین ساختن ارزش‌های طبقاتی اشاره می‌کند. کاهش پایبندی به ارزش‌های دینی، فرهنگ مصرف و اشاعه نوعی خودباختگی در برابر الگوها و سبک زندگی غربی توسط رسانه‌های فراملی به بحران‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور دامن زده است (رفیع پور، ۱۳۷۸: ۱۰۹). از آنجا که سبک زندگی هر فرد و جامعه به لحاظ نظری، برآمده از آموزه‌های اعتقادی و ارزشی حاکم بر روح و روان آنهاست، کسب آگاهی‌های لازم در خصوص مفهوم سبک زندگی و باورهای دینی و تعامل این دو مقوله ضروری می‌نماید (فیضی، ۱۳۹۲: ۲۸).

تأکیدات رهبر معظم انقلاب مبنی بر پیشرفت در بخش حقیقی و اصلی تمدن که همانا سبک زندگی است (خامنه‌ای، ۱۳۹۱)، اهمیت و ضرورت پژوهش‌های علمی با رویکرد دین‌شناسانه را در این حوزه آشکارتر می‌سازد. سبک زندگی در هر جامعه‌ای،

شخصیت و هویت فردی و جمعی را نمایان می‌سازد؛ به طوری که می‌توان تمایز فرهنگی و تمدنی جوامع را با یکدیگر، براساس سبک زندگی آنان تشخیص داد. این نگرش‌ها و باورها در هر جامعه‌ای، متأثر از عوامل متفاوتی است؛ از جمله در جامعه دینی، برآمده از مجموعه عوامل تمدنی است که یکی از اساسی‌ترین آنها، باورداشت به آموزه‌های دینی است. در چنین شرایطی، همت گماشتن به یافتن مؤلفه‌های سبک زندگی ایرانی - اسلامی، بیش از پیش ضروری به نظر می‌رسد و راهی را پیش رویمان می‌گشاید تا بتوانیم از آسیب‌های سبک زندگی غربی رهایی یابیم.

اما ضرورت اینکه نویسنده جهت یافتن مؤلفه‌های سبک زندگی، به بررسی وصایای شهدای مدافع حرم پرداخته، این است که شهدای مدافع حرم در زمره بصیرترین افراد جامعه امروزند که بصیرت و عمل را در هم آمیختند و با تشخیص درست موقعیت و درک صحیح شرایط زمانه، در آزمون ولایت‌پذیری سربلند گشتند و به بیان ولی فقیه خویش «این شهدا متفاوت هستند و در حیات خودشان، اولیای الهی هستند» (به نقل از سایت عقیق). آنان نه تنها بصیر، بلکه بصیرت‌آفرین هم هستند، چراکه هدف کلی از بصیرت، شناخت و شناساندن حق و حقیقت است تا از این طریق، جامعه اسلامی مسیر صلاح را پیموده و همان‌گونه که در وصایای خویش هم تأکید داشته‌اند، زمینه‌ساز حکومت عدل الهی شود.

منظور از بصیرت، قوه قلبی یا نیروی باطنی است که به نور قدسی روشن گردیده و از پرتو آن صاحب بصیرت، حقایق و بواطن اشیا را درمی‌یابد. بصیرت، به مثابه بصر است برای نفس (دائرة المعارف تشیع، ۱۳۹۲: ۲۷۱). بنابراین، علاوه بر کارکرد هویت‌آفرین سبک زندگی، تحقق اهداف فوق نظیر بصیرت‌آفرینی و زمینه‌سازی حکومت عدل الهی در حوزه‌های استراتژیک، در شرایطی تسهیل می‌گردد که سبک زندگی غالب در جامعه، با ارزش‌های فرهنگی و پشتوانه تاریخی آن هماهنگی داشته باشد. پژوهش‌های مرتبط با این حوزه، به مفهوم‌شناسی سبک زندگی دینی و تعیین مؤلفه‌های سبک زندگی منبعث از آیات و روایات پرداخته‌اند. وجه تمایز این پژوهش با مطالعات قبلی، در یافتن مؤلفه‌های سبک زندگی مستخرج از وصایای شهدای مدافع حرم، منطبق با عوامل

مطرح در نظریات سبک زندگی، از جمله انتخاب، روابط، نگرش و رفتار می‌باشد که مورد بررسی قرار گرفته است.

با توجه به این مهم و عنایت به جایگاه رفیع شهدای مدافع حرم و خلأ پژوهشی در این زمینه، هدف پژوهش حاضر این است که اندیشه و عمل و سلوک والای آنان را در قالب مضامین سبک زندگی، شناسایی و مورد بررسی قرار دهد و پرسش «مهم‌ترین مؤلفه‌های سبک زندگی، در وصیت‌نامه‌های شهدای مدافع حرم کدامند؟» را پاسخ گوید.

الف. مبانی نظری پژوهش

۱-۲. شهادت

در قرآن کریم، در ۲۹ آیه به موضوع جهاد اشاره شده است. در حدیث شریف از رسول اکرم صلی الله علیه و آله، در وسائل الشیعه نقل شده است: «بالاخر از هر نیکی، نیکی دیگری است تا آنکه انسان در راه خدا کشته شود، هر کس در راه خدا کشته شود، بالاتر از آن نیکی وجود ندارد» (حر عاملی، ۱۴۱۴: ۱۱/۱۰). در لسان قرآن و معصومین علیهم السلام، شهادت گزینش مرگ سرخ مٹکی بر شناخت و آگاهی، بر مبنای آزادی و اختیار در مبارزه علیه موانع تکامل و انحرافات فکری است. شهادت، مکتب سازنده‌ای است که شگرف‌ترین اثرات و خلل‌ناپذیرترین واکنش‌های نسل‌های به هم پیچیده تاریخ را داراست.

منطق شهید را، نمی‌توان به منطق افراد معمولی سنجید. شهید را نمی‌شود در منطق افراد معمولی گنجانند، منطق او بالاتر است. منطقی است آمیخته با منطق عشق از یک طرف و منطق اصلاح و مصلح از طرف دیگر، یعنی اگر دو منطق را با یکدیگر ترکیب کنید - منطق یک مصلح دلسوخته برای اجتماع خودش و منطق یک عارف عاشق لقاء پروردگار - منطق شهید در می‌آید (مطهری، ۱۳۸۸: ۴۶۱). شهدای مدافع حرم نیز، جمعی از برگزیدگان زمانه ما هستند که در بیان رهبر انقلاب دارای چند امتیاز ویژه می‌باشند: اول غیرت و تعصب دفاع از حریم اهل بیت، غیرتی که در هر مؤمنی باید وجود داشته

باشد؛ دوم بصیرت است، دشمن را باید در مرزهای خودش سرکوب کرد، جوان‌هایی که به سوریه و عراق رفتند، این بصیرت را داشتند؛ سوم شوق شهادت است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۵).

۲-۲. سبک زندگی

اینکه نخستین بار اصطلاح سبک زندگی را چه کسی به کار برده است، در میان روان‌شناسان و جامعه‌شناسان اختلاف است. برخی جامعه‌شناسان مدعی‌اند سبک زندگی، از اصطلاحات ابداعی ماکس وبر^۱ (۱۹۲۰-۱۸۶۴)، جامعه‌شناس مشهور فرانسوی است (مهدوی کنی، ۱۳۸۷: ۱۰۶). در مقابل، برخی روان‌شناسان جعل و ابداع این اصطلاح را به آلفرد آدلر^۲ (۱۹۳۷-۱۸۷۰) روان‌شناس اتریشی و بنیان‌گذار رویکرد روان‌شناسی فردی نسبت می‌دهند (شریفی، ۱۳۹۱: ۵۱). در یک دسته‌بندی کلی می‌توان از سه رویکرد جامعه‌شناسانه، روان‌شناسانه و دین‌شناسانه نام برد.

رویکرد جامعه‌شناسانه، سبک‌های زندگی را الگوهایی از کنش، که تمیز دهنده افراد جامعه از یکدیگرند، می‌داند (چنی، ۲۰۰۲: ۴).

رویکرد روان‌شناسانه، واژه سبک زندگی را برای اشاره به شخصیت اصلی فرد که در دوران کودکی شکل گرفته و اینک نیز واکنش و رفتار فرد را کنترل می‌کند، به کار برده است (باینگانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۶۴).

براساس رویکرد دین‌شناسانه، سبک زندگی مجموعه‌ای از رفتارهای سازمان‌یافته است که متأثر از باورها و ارزش‌های پذیرفته شده و همچنین متناسب با امیال و خواسته‌های فردی و شرایط اجتماعی، وجهه غالب رفتاری یک فرد یا گروهی از افراد شده است (شریفی، ۱۳۹۱: ۴۹).

سبک زندگی در حوزه مطالعات فرهنگی، به مجموعه رفتارها و الگوهای کنش‌های هر فرد که معطوف به ابعاد هنجاری و زندگی اجتماعی باشد، اطلاق می‌شود و نشان‌دهنده کم و کیف نظام باورها و کنش‌های فرد است. سبک زندگی را

1. weber.

2. Alfred Adler.

می‌توان در تمامی کنش‌ها و رفتارهای فرد و در تعاملات و ارتباطات وی با دیگران، طبیعت و به‌طور کلی، محیط اجتماعی اطراف وی که معمولاً قابل مشاهده، توصیف و اندازه‌گیری است، ملاحظه و مشاهده کرد (حاجیان، ۱۳۸۸: ۸). در واقع، سبک زندگی راهی است برای تعریف ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای افراد که اهمیت آن برای تحلیل‌های اجتماعی روزبه‌روز افزایش می‌یابد (محمدی‌ری‌شهری، ۱۳۸۱: ۲۵۸).

سوبل^۱ (۱۹۸۱: ۲۸)، سبک زندگی را مجموعه‌ای از رفتارهای قابل مشاهده یا قابل استنتاج از مشاهده در میان افراد می‌داند. همچنین، چنی^۲ معتقد است سبک‌های زندگی، مجموعه‌ای از اعمال و نگرش‌ها است که در متن و زمینه‌های خاص قابل درک هستند (چانی، ۱۹۹۶: ۱).

لسلی^۳ و همکاران می‌گویند رفتارهایی که با قشریندی حیثیتی و اعتباری مرتبط‌اند، سبک زندگی نامیده می‌شوند. سبک زندگی، فقط موجودی افراد نیست، بلکه چگونگی نمایش این موجودی از جانب آنهاست (به نقل از کلانتری، ۱۳۹۴: ۳۶).

کریستنسن^۴ (۲۰۰۲) نیز، سبک زندگی را شیوه‌ای که از آن طریق زندگی را زندگی می‌کنیم، می‌داند.

شریفی، الزامات سبک زندگی را این چنین بیان می‌کند: سبک زندگی محصول و معلول باورها و ارزش‌ها است؛ عوامل درونی و محیط بیرونی در سبک زندگی تأثیرگذار است؛ سبک زندگی ناظر به رفتارها و نمودهای ظاهری و بیرونی هویت انسان است؛ گستره سبک زندگی به وسعت همه رفتارهای نهادینه شده فردی و اجتماعی انسان است. رفتارهای موقتی یا موردی یک فرد یا گروه را نمی‌توان سبک زندگی آنان تلقی کرد. سبک زندگی، به تدریج حاصل می‌شود و به تدریج هم زائل می‌گردد؛ سبک زندگی همچون ملکات نفسانی است، یعنی اقلناعی و خودجوش و بی‌تکلف انجام می‌گیرد و تحمیلی و اجباری نیست؛ سبک زندگی نه امری کاملاً فردی است و نه

-
1. Soble.
 2. Cheny.
 3. Lesline.
 4. Christensen.

امری کاملاً اجتماعی؛ سبک زندگی، جنبه نمادین و نمایشی دارد (شریفی، ۱۳۹۱: ۵۲). به طور کلی، با وجود آشفته‌گی تعاریف نظری سبک زندگی، وجود محورهای مشترکی را می‌توان حس کرد: اول، تشابه و تمایز. در واقع، سبک زندگی منظومه معنی‌داری از یک سری عناصر مرتبط است که کلی را پدید می‌آورند که از کل‌های دیگر متمایز است. دوم، سبک زندگی هم به پدیده‌های عینی مثل رفتار و هم، به ذهنیاتی مثل ارزش و نگرش ناظر است. سوم، سبک زندگی با وجود تبعیت از سلیقه‌های شخصی، ماهیت جمعی دارد و فرد از بین این الگوهای جمعی انتخاب می‌کند. چهارم، سبک زندگی به نظر بسیاری نمادین بوده و بازتاب فرایندها و ماهیت‌هایی مثل فردیت، هویت و شخصیت اجتماعی است و دست آخر اینکه، افراد در برابر سبک زندگی منفعل نیستند (مهدوی‌کنی، ۱۳۸۶: ۲۱۰).

۳-۲. نظریه‌های سبک زندگی

بورديو سبک زندگی را شامل اعمال طبقه‌بندی شده و طبقه‌بندی کننده فرد در عرصه‌هایی مانند تقسیم ساعات شبانه‌روز، نوع تفریحات و ورزش، شیوه‌های معاشرت، اثاثیه و خانه، آداب سخن گفتن و راه رفتن می‌داند که عینیت یافته و تجسم یافته ترجیحات افراد است (جنکینز، ۱۳۸۵: ۱۳۵). میدان‌ها، حالت منشی خاصی در افراد و گروه‌ها ایجاد می‌کنند که بورديو به آنها ریختار می‌گوید. ریختار، در بردارنده خلق و خواهی خاصی است که تعامل آنها با محیط رفتار را شکل می‌دهد (همان، ۱۲۱).

از مفاهیم دیگری که به نظر بورديو در سبک زندگی محوریت دارند، سلیقه است که فرمول مولد سبک زندگی است و باعث تمایز بخشی افراد از یکدیگر می‌شود. سلیقه‌ها و ترجیحات زیباشناختی متفاوت، سبک‌های زندگی متفاوتی را ایجاد می‌کنند. از نظر وی، هرگاه موقعیت اجتماعی فرد تغییر کند، سلیقه نیز دچار تغییر می‌شود. بنابراین، می‌توان چنین نتیجه گرفت که از نظر بورديو، سبک زندگی افراد نتیجه موقعیت اجتماعی آنان است. بورديو از چهار نوع سرمایه سخن می‌گوید: سرمایه اقتصادی، فرهنگی، نمادین و اجتماعی. در بحث سبک زندگی، سرمایه فرهنگی را

مهم‌تر از دیگر اشکال سرمایه می‌داند. او سرمایه فرهنگی را شامل سلیقه‌های خوب، شیوه و راه و رسم پسندیده، پیچیدگی شناختی، شناختن و توانایی پذیرش محصولات فرهنگی مشروع از قبیل هنر، موسیقی کلاسیک، تئاتر، ادبیات و... تسلط یافتن بر هر نوع از نظام‌های نمادین است.

در اندیشه بوردیو، ترجیحات افراد در محدوده توانایی‌ها و یا ناتوانی‌ها، به فراخور میزان سرمایه اقتصادی و فرهنگی بروز می‌یابند و سبک‌های زندگی متمایزی را باز تولید می‌کنند. از طرفی سرمایه‌های فرهنگی و اقتصادی همسان، می‌تواند منشأ سبک‌های زندگی مشابه شود (بوردیو، ۱۳۹۰: ۲۴۵). گیدنز در بحث از سیاست زندگی، به سبک زندگی هم می‌پردازد. سیاست زندگی، سبک زندگی است. به زعم وی، عنصر محوری و گریزناپذیر سبک زندگی انتخاب است. در سطح «خود»، یکی از مؤلفه‌های اساسی فعالیت‌های روز مره، همان انتخاب‌هایی است که به طور عادی به عمل می‌آوریم (گیدنز، ۱۳۸۵: ۱۱۹). برخلاف جهان پیشامدرن، در دنیای مدرن، افراد مجبور هستند دست به انتخاب بزنند. سبک زندگی را می‌توان به مجموعه‌ای کم و بیش جامع از عملکردها نیز تعبیر کرد که فرد آنها را به کار می‌گیرد، چون نه فقط نیازهای جاری او را برمی‌آورند، بلکه روایت خاصی را هم که وی برای هویت شخصی خود برگزیده است در برابر دیگران مجسم می‌سازد (همان، ۱۲۰). هیچ کس قادر نیست از تحولات ناشی از گسترش نوگرایی در امان بماند یا گزینشی بر خلاف آنها داشته باشد، به گونه‌ای که نوگرایی متأخر، حتی بر مردمی که در سنتی‌ترین سکونت‌گاه‌های ممکن خارج از بخش پیشرفته جهان زندگی می‌کنند، تأثیر گذاشته است (برگر و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۴).

گیدنز بر اساس دلالت‌های نظریه ساختاربندی^۱ معتقد است سبک‌های زندگی، الگوهای ساختارمند رفتار بوده و افراد به عنوان عاملان اجتماعی در بازتولید و تغییر آنها نقش اساسی دارند، هرچند ممکن است که ساختار اجتماعی، خلاقیت عاملان یا افراد را در بازتولید یا تغییر سبک‌های زندگی محدود نماید، لیکن عاملان نیز از توانایی تغییر

1. structuration theory.

ساختارها برخوردار بوده و قدرتمندتر از ساختارها عمل می‌کنند (امبیرایرو میشکی^۱، ۱۹۸۸: به نقل از رضایی و همکاران، ۱۳۹۴).

به عقیده گیدنز، گزینش یا ایجاد سبک‌های زندگی تحت تأثیر فشارهای گروه و مدل‌های رفتاری آنها و همچنین، زیر نفوذ اوضاع و احوال اجتماعی و اقتصادی، صورت می‌گیرد. از نظر گیدنز، وجود رسانه‌ها در دنیای جدید به تکثر انتخاب‌ها و چندگانگی سبک‌های زندگی بیشتر دامن می‌زند. در نتیجه، به دلیل الگوپذیری از رسانه‌ها، افراد به سمت تجربه این سبک‌های زندگی نو پیش می‌روند. اما گیدنز، نظریه خود را با رویکردی انتقادی از تکثر سبک‌های زندگی همراه می‌کند. به نظر وی، نظام مدرن با اینکه سبک‌های زندگی متفاوتی را پیش روی فرد قرار می‌دهد، اما از انتخاب‌های وی حمایت چندانی نمی‌کند. در پسا سنت، به دلیل بازاندیشانه‌تر شدن جامعه، فرد در سطح «خود» با بحرانی دائمی در چگونگی رفتار مواجه است. این، گرچه به توسعه عاملیت می‌انجامد، یعنی اینکه در جوامع جدید «خود» دگرگونی یافته را باید از طریق کاوش‌های شخصی دریابیم و آن را به مثابه بخشی از فرایند تماس متقابل بین تغییرات شخصی و اجتماعی بسازیم و استوار نگه داریم، ولی در اثر وقوع چنین فرایندهای شخصی، وقتی سنت نتواند برای افراد کاری کند، ترکیب قدرتمندی از رهایی و نگرانی شخص را دربرمی‌گیرد (گیدنز، ۱۳۸۴: ۶۰). به نظر مدافعان پست مدرنیسم، سبک زندگی نتیجه همه انتخاب‌ها و گزینش‌هایی است که شخص نسبت به زندگی خود انجام می‌دهد که شامل انتخاب کار و فعالیت‌های مربوط به فراغت نیز می‌شود.

ب. پیشینه تجربی تحقیق

نویسنده با بررسی کتب موجود پیرامون مدافعان حرم دریافت که کتاب‌های نگارش یافته، به زندگینامه و خاطرات شهدای مدافع حرم اختصاص دارد که برخی از آنها عبارتند از:

1. Embirayer&Misch.

قنادیان (۱۳۹۷)، زندگی‌نامه شهید «محررم ترک» را روایت می‌کند. علیجان‌زاده (۱۳۹۶)، یکصد خاطره کوتاه از شهید دهقان نقل نموده و آورده است که این شهید از شهادتش آگاه بود. قنادیان و گودرزینی (۱۳۹۵)، به نقل خاطرات همسر شهید نوروزی پرداخته‌اند که خواننده شاهد موذت و الفت میان شهید و همسرش مریم است و می‌تواند به عنوان سبک زندگی مورد توجه قرار گیرد. گروه فرهنگی انتشارات ابراهیم هادی (۱۳۹۵)، چهل حکایت از حضور شهدا در دنیا پس از شهادت را روایت می‌نماید. احمدی‌خواه (۱۳۹۵) و زندگی‌نامه شهید حامد کوچک‌زاده.

در بررسی مقالات، نویسنده پژوهش مستقلی پیرامون سبک زندگی مدافعین حرم بر مبنای وصایای ایشان نیافت، اما پژوهش‌های مرتبط به شرح زیر می‌باشد:

باقری و همکاران (۱۳۹۵)، سیره مدیریتی شهید محمد ابراهیم همت را با هدف شناسایی و بررسی شیوه‌های مدیریت منابع انسانی ایشان بررسی نموده و با روش تحلیل محتوای کیفی، به طراحی الگوی مدیریت منابع انسانی بر این اساس پرداخته‌اند. الگوی مذکور در چهار بخش اصول مدیریت منابع انسانی، جذب منابع انسانی، توسعه منابع انسانی و نگهداشت منابع انسانی ارائه گردیده است.

باعزم و کاظمی (۱۳۹۵)، درصددند با بررسی برخی نظریه‌های سبک زندگی، حضور قدرتمند دین را در این نظریه‌ها به اثبات برسانند و با بررسی برخی روایات اسلامی مربوط به نوجوان، مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی آنان را استخراج نمایند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد انتخاب، به عنوان مهم‌ترین عامل در نظریات سبک زندگی، در سبک زندگی دینی هم، با قدرت تمام ایفای نقش می‌کند و اساساً دین، عامل تمیز درست از نادرست است، لذا برای رسیدن به الگوی یک نوجوان مسلمان باید بر نحوه انتخاب وی تأکید کنیم. از دیگر ویژگی‌های سبک زندگی، وجود انسجام درون آن است که این ویژگی به وضوح در نظام منسجم دین اسلام دیده می‌شود.

رضایی و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهش زمینه‌شناسی سبک زندگی ایرانی - اسلامی، اقدام به واکاوی نظریه‌ها و مطالعات تجربی مربوط به سبک زندگی کرده و در نهایت با توجه به چارچوب‌های نظری فوق و بهره‌گیری از ذخیره گران‌بهای فرهنگ ایرانی - اسلامی، به زمینه‌هایی اشاره می‌نماید که می‌توان مؤلفه‌ها و عناصر سبک زندگی

اسلامی ایرانی را از آنها بیرون کشید. در این راستا، به سه مقولهٔ هنجارهای مصرف (معیار انتخاب پوشاک و اولویت‌های هزینه‌ای)، روابط شخصی (نحوهٔ سازمان دادن به روابط خود با دیگران، درک از آزادی) و مدیریت بدن (محافظت از جسم، ورزش، نظارت و دستکاری ویژگی‌های ظاهری بدن) پرداخته شده است.

فریدونی و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهشی با نگاه به آیات قرآن کریم، مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی و راه‌های رسیدن به آن را از لابلای متون اصلی دین استخراج و مورد تحلیل و بررسی قرار داده‌اند و این پژوهش، گویای آن است که مؤلفه‌هایی از جمله ایمان و اعتقاد راسخ به خداوند، نیایش و ارتباط با خداوند، توکل به خدا و پرورش نیروی عقلانی، بینش امیدوارانه و محبت و دگردوستی از مهم‌ترین مؤلفه‌های سبک زندگی دینی می‌باشد.

شریعتی (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان «درآمدی بر سبک زندگی اسلامی در آیات و روایات» به وجود سه سبک اصلی زندگی معتقد است. نخست، سبک رهبانیت یا تارک دنیایی که در آن فرد معتقد است دنیا، محمل تخریب هویت و شخصیت انسان و جایی است که انسان را به بند می‌کشد و مانع رشد و سعادت و تعالی او می‌شود. دوم، سبک فلسفی کامجویانه از دنیا که هیچ‌گونه اعتقادی به آخرت ندارد و صرفاً در پی کامجویی از دنیا است. در این دیدگاه، تمامی حیات و زندگی در بهره‌وری از این دنیا خلاصه می‌شود و پس از مرگ، انسان به فنا می‌رسد. سوم، دیدگاه اسلامی که دو وجه دنیا و آخرت را توأم با هم مد نظر دارد. در این دیدگاه، انسان مسئولیت‌پذیر به خدا، به خود، به مردم و به ساختار طبیعت پاسخ‌گو است.

خطیبی و ساجدی (۱۳۹۲) با بهره‌گیری از شیوهٔ کتابخانه‌ای و تحلیل محتوای داده‌های عقلی و نقلی، به تعیین شاخص‌های سبک زندگی فردی و اجتماعی پرداخته‌اند و بیان کرده‌اند حیات طیبۀ اسلامی، رهاورد سبک فردی عقلانی و سلوک اجتماعی عاقلانه است. برخی مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی در بُعد فردی عبارت‌اند از: برنامه‌ریزی نیکو و برنامه نیکو، نیکو گفتاری و گفتارهای نیکو، نیکو خوری و خوراک نیکو، نیکو خوابی و رؤیاهای نیکو. مفاهیم دیگری همچون سلوک متواضعانه و در عین حال عزتمندانه و نیز سلوک متعبدانه، عادلانه، متعادلانه، صادقانه، مسئولانه و

مجاهدانه از مؤلفه‌های سلوک اجتماعی عاقلانه شمرده می‌شوند. مجموعه این مؤلفه‌ها، حیات طیبه انسانی را تشکیل می‌دهد.

باقری کنی و همکاران (۱۳۹۰)، در پژوهش مبتنی بر راهبرد داده بنیاد، به طراحی الگوی رهبری معنوی با تأکید بر ویژگی‌های فرمانده شهید احمد کاظمی پرداخته‌اند. در این الگو، به عواملی همچون محیط رشد، پیش‌زمینه‌های مؤثر در مسیر رشد افراد، معرفت و خودسازی و فرآیند نفوذ اشاره شده است.

سادات شفيعی (۱۳۸۹)، با بررسی رابطه سبک زندگی دختران و سیاست‌های فرهنگی کشور به این نتیجه رسید که سیاست‌های فرهنگی دولت، برگزینش سبک‌های زندگی توسط دختران مؤثر است. در این بین، برداشت از سیاست‌های فرهنگی دولت که تحت تأثیر تفسیر ارائه شده در رسانه‌های ملی و فرا ملی است، تأثیر مستقیم بر سبک زندگی دختران دارد و الگوهای غربی بیشتر در نتیجه رسانه‌های فراملی قوت می‌گیرند.

کلاتتری و همکاران (۱۳۸۴)، مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی درحوزه کسب و کار را در پژوهشی کیفی بررسی کرده‌اند. به این صورت که ۴۴ مؤلفه را در آیات و روایات از طریق فرایند کدگذاری شنایایی نموده‌اند و آن را در سه گروه ویژگی‌های دینی، اخلاقی و کارآفرینی جای داده‌اند.

با بررسی پیشینه، خلأ پژوهشی در خصوص سبک زندگی شهدا و به طور خاص مدافعین حرم مشهود است.

ج. روش‌شناسی پژوهش

جهت پاسخ به پرسش اصلی تحقیق، ابتدا مبانی نظری و پیشینه پژوهش بررسی و تدوین گردید، سپس با انتخاب روش تحقیق تحلیل محتوای کیفی، تعداد ۲۷ وصیت‌نامه به صورت هدفمند مورد تحلیل قرار گرفت و با اجرای گام‌های تحلیل کیفی، از واحدهای معنایی کدهای باز احصا شد و سپس در قالب گروه‌ها و دسته‌ها طبقه‌بندی گردید و الگوی انتزاعی پژوهش به دست آمد. تحلیل محتوا، روشی است که براساس آن می‌توان ویژگی‌های یک متن گفته یا نوشته شده را به طور واقع‌بینانه، عینی

و منظم شناخت و نیز، درباره مسائل غیر زبانی همچون ویژگی‌های فردی و اجتماعی گوینده یا نویسنده متن و نظرات و گرایش‌های وی استنتاج‌هایی نمود (لومبارد به نقل از ضیغمی و همکاران، ۱۳۸۷). در تحلیل محتوای کیفی، بیشتر به مضامین نهان متن و مصاحبه‌ها توجه می‌شود و استنباط و استخراج معنا از آن مد نظر است (مؤمنی‌راد و همکاران، ۱۳۹۲: ۹۵).

- بر اساس نظر الو و کینگاس^۱ (۲۰۰۸)، پس از تعیین واحد تحلیل در تحلیل محتوای کیفی و ایجاد ارتباط با متن، گام‌های تحلیل محتوای کیفی در زمانی که به صورت استقرایی اجرا شده و فاقد فرضیه باشد به صورت زیر است:
۱. کدگذاری باز: کدگذاری باز به این معنی است که به هنگام خواندن متن، یادداشت‌ها نوشته و سپس مطالعه مجدد شود و عناوین ضروری و حیاتی، در حاشیه یادداشت شود تا همه ابعاد محتوا را تشریح کند.
 ۲. فهرست کردن کدها: در این گام، عناوین یادداشت شده در حاشیه متون به صفحه مجزایی انتقال می‌یابد تا پس از آن، جهت استخراج دسته‌ها بر روی آنها تحلیل صورت پذیرد.
 ۳. گروه‌بندی کردن: در این مرحله، کدهای باز با یکدیگر تحت عناوین کلی‌تر گروه‌بندی می‌شود. هدف از این مرحله، کاهش تعداد کدها از طریق ادغام کدهای مشابه در کدهای کلی‌تر است.
 ۴. دسته‌بندی کردن: در این مرحله، گروه‌های مشابه با یکدیگر ادغام می‌شود و دسته‌ها به وجود می‌آید. نکته مهم این است که گروه‌های ذیل هر دسته، باید به آن تعلق داشته باشد و هدف از این مرحله، فراهم ساختن ابزاری برای توصیف پدیده برای افزایش فهم و همچنین تولید دانش است.
 ۵. انتزاع: انتزاع به معنی فرموله کردن توصیفی کلی از موضوع تحقیق، از طریق تولید دسته‌هاست.

1. Elo & kyngas.

جامعه آماری این پژوهش، وصیت‌نامه‌های شهدای مدافع حرم می‌باشد و نمونه‌گیری آن، مطابق پژوهش‌های کیفی به صورت هدفمند است. جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل، همزمان صورت گرفته است و هنگامی که ۲۷ وصیت‌نامه مورد واکاوی و تحلیل قرار گرفت، اشباع داده‌ها حاصل گردید. در هر وصیت‌نامه، جملات حامل پیام به عنوان واحدهای معنایی در نظر گرفته شد و کدها از دل آنها استخراج گردید و با قرار دادن کدهای مشابه در یک گروه، مضامین اصلی در قالب دسته‌ها طبقه‌بندی گردید.

روش توافق درون موضوعی دو کدگذار

در این پژوهش جهت بررسی پایایی کدگذاری، از یکی از خبرگان آشنا به تحلیل تم درخواست شد تا به عنوان کدگذار ثانویه در کدگذاری مشارکت نماید. در ادامه، نویسنده به همراه همکار پژوهشی، تعداد ده وصیت‌نامه را کدگذاری نمودند. درصد توافق درون موضوعی که به عنوان شاخص پایایی به کار می‌رود با استفاده از فرمول زیر محاسبه گردید:

$$\text{درصد توافق درون موضوعی} = 100 \times \frac{\text{تعداد توافقات} \times 2}{\text{تعداد کدها}}$$

پایایی بالای ۶۰٪ قابل قبول است (کاوله، ۱۹۹۶؛ به نقل از خواستار، ۱۳۸۷).

جدول شماره ۱. محاسبه پایایی کدگذاری

تعداد کل کدها	تعداد توافقات	عدم توافقات	درصد پایایی
۸۵	۳۸	۹	۴۰.۸۹٪

چون پایایی بالای ۶۰٪ است، نتیجه گرفته می‌شود که توافق در سطح بالاست و کدگذاری از پایایی مناسبی برخوردار است.

د. یافته‌ها

با توجه به روش این پژوهش و استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی، نتایج به شرح

زیر می‌باشد:

پس از آنکه وصایای شهدای مدافع حرم، خط به خط مورد بررسی قرار گرفت و جملات به عنوان واحد معنایی در نظر گرفته شد، در گام اول و براساس مراحل ۱ و ۲ تحلیل محتوای کیفی، ۲۵۳ کد اولیه از ۲۷ وصیت نامه استخراج گردید که در جدول شماره ۱ به همراه منابع آنها ذکر گردیده است. البته برخی از محققان، تعداد مراحل را بیشتر کرده‌اند. مثلاً لوندمن و نورنبرگ، مراحل را به شش مرحله، شامل واحد معنایی، واحد معنایی فشرده شده، کدها، زیرطبقه‌ها، طبقه‌ها و درون مایه‌ها افزایش داده‌اند. این افزایش، به دلیل ویژگی‌های داده‌هاست که محقق را مجبور کرده است ساده‌سازی، تلخیص و فشرده‌گی را در چندین مرحله انجام دهد. فرآیند تحلیل محتوای کیفی، از تعیین واحدهای معنایی شروع می‌شود، آن گاه با استفاده از رمزگذاری، واحد معنایی خلاصه می‌گردد و به صورت یک کد درمی‌آید و بر اساس کدها، گروه‌ها (طبقه‌های تحلیل) شکل می‌گیرد و درون مایه‌ها (دسته‌ها) از طبقات استنتاج می‌شوند. واحدهای معنایی به معنایی گفته می‌شود که از کلمات، جملات یا پاراگراف‌های موجود در متن درک می‌شوند و کدها، عناوین خلاصه‌ای است که به هر واحد معنایی اختصاص می‌یابد (نوریان، ۱۳۹۴: ۸۷).

در این پژوهش واحد تحلیل، وصیت نامه شهدا و واحدهای معنایی جملات حامل پیام وصایا و کدها، حاصل فشرده‌سازی آنهاست. برای نمونه، به چند مورد در جدول شماره ۲ اشاره می‌گردد:

جدول شماره ۲. نمونه واحدهای معنایی

کدها	واحد معنایی
خود را فرزند رهبری دانستن، ایثار جان	«بر ما فرزندان سیدعلی خامنه‌ای تکلیف است که جان ناقابل خود را، فدای اسلام عزیز کنیم»
توجه به فانی بودن دنیا	«این دنیا با تمام زیبایی‌ها و انسان‌های خوب و نیکوی آن، محل گذر است»

عدالت‌طلبی	«آرمان ما، تحقق بخشیدن به عدالت در کره زمین می‌باشد»
مبارزه با نفس و توبه کردن	«بعضی مواقع، نفس سرکش سراغ من می‌آمد، در درونم اعتراض ایجاد می‌شد، اما توبه می‌کردم...»
احترام به والدین	«دست پدر و مادر را باید بوسید، یک بار موفق شدم با اصرار پای مادر را ببوسم»

همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود کدهایی نظیر ایثار جان، عدالت‌طلبی و احترام والدین از واحدهای معنایی وصایا اقتباس گردیده است. این کدگذاری‌ها، در ۲۷ وصیت‌نامه به تفکیک و تفصیل انجام شده است که حاصل آن ۲۵۳ کد باز می‌باشد که برای نمونه، در جدول شماره ۳ کدهای باز حاصل از دو وصیت‌نامه، ارائه گردیده است:

جدول شماره ۳. کدگذاری واحدهای معنایی

منبع	کدهای باز
صوت به یادگار مانده از شهید محسن حججی	۱. عذرخواهی از فرزند بابت تنها گذاشتنش؛ ۲. رفتن به سبب جلوگیری از جسارت به حرمین سوریه؛ ۳. آرزوی دو بار شهادت برای اسلام قبل و بعد از ظهور؛ ۴. راضی بودن به رضای خداوند؛ ۵. اشاره به فتنه‌های آخرالزمان و پیشرفت گناه و سختی پاکی در چنین جامعه‌ای؛ ۶. توصیه به مواظبت از خود در چنین شرایطی؛ ۷. الگوگیری از حضرت امیر برای رسیدن به سربازی امام عصر (عج)؛ ۸. تأکید بر خودسازی از سنین پایین؛ ۹. اظهار محبت به همسر و فرزند؛ ۱۰. دل‌کندن از زن و فرزند جهت نوکری حضرت زینب <small>علیها السلام</small> ؛ ۱۱. آرزوی به دست آوردن نگاه خداوند؛ ۱۴. توصیه به نحوه زندگی، به گونه‌ای که خداوند عاشقت شود و خریداریت کند.

شهید محمدرضا دهقان	<p>۱۵. شهادت به وحدانیت حق و اسلام و قرآن و نبوت و امامت؛ ۱۶. حلالیت طلبی، ۱۷. تشکر از پدر، مادر و فداکاری‌هایشان و طلب دعا از ایشان؛ ۱۸. توصیه به صبر؛ ۱۹. توجه دادن به فانی بودن دنیا و باقی بودن خداوند؛ ۲۰. توصیه به مدد از عاشورا و یاد حضرت زینب <small>علیها السلام</small> در دلتنگی‌ها.</p>
--------------------	--

در گام بعدی، طبق مراحل سوم و چهارم تحلیل محتوای کیفی، کدهای احصا شده در مرحله قبل، گروه‌بندی و دسته‌بندی گردید. جهت کاهش تعداد کدهای باز، تکرارها حذف شد و کدهای مشابه در یک گروه قرار گرفت. سپس، گروه‌هایی که به یک مضمون انتزاعی‌تر اشاره داشتند، در یک دسته قرار گرفتند که در جدول شماره ۴ به تفصیل ذکر گردیده است.

جدول شماره ۴. گروه‌بندی و دسته‌بندی کدهای باز

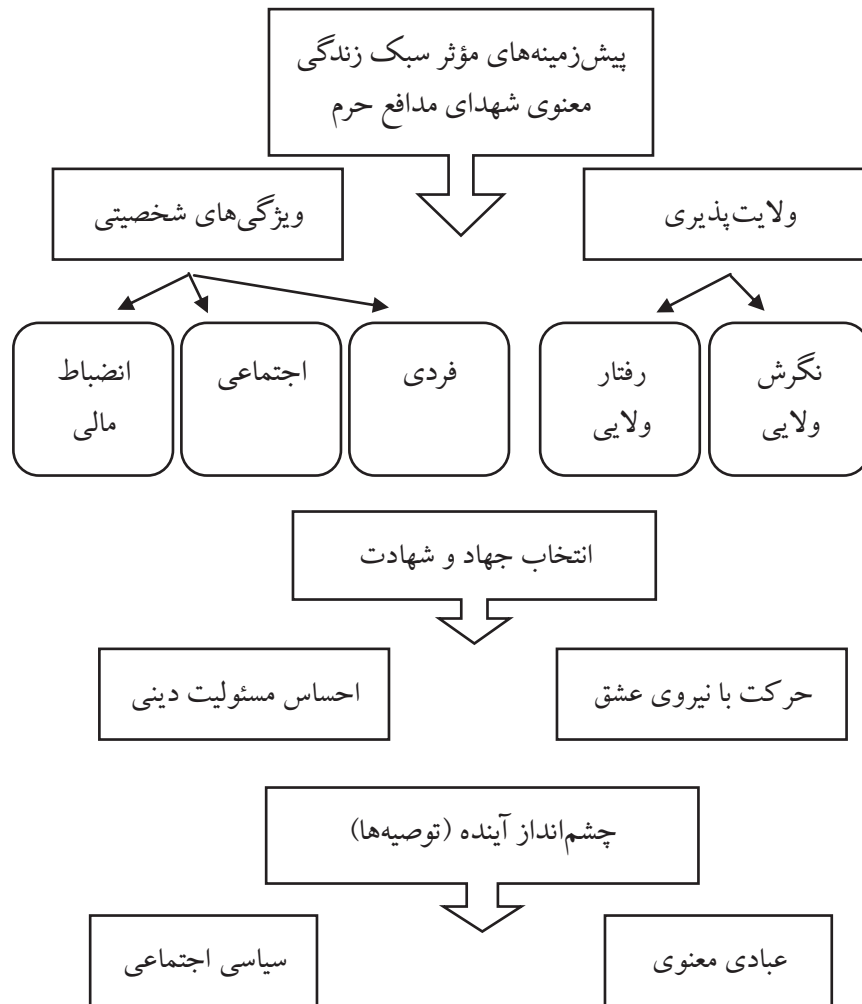
دسته (مضمون)	گروه	کدهای باز
ولایت‌پذیری	نگرش ولایی	تلقی از خود به عنوان فرزند رهبری، عشق به ولایت، توجه دائم به حضرت ولی عصر (عج)، بصیرت به امر ولی فقیه
	رفتار ولایی	گوش کردن و اجرای فرامین رهبری، سربازی امام عصر (عج)، اطاعت از ولی فقیه، استمرار در خط ولایت، زمینه‌سازی جهت تحقق ظهور، پشتیبانی و حمایت از ولی فقیه
هدف از انتخاب داوطلبانه راه جهاد و شهادت	حرکت با نیروی عشق	عشق به شهادت و اهل بیت <small>علیهم السلام</small> ، فدا شدن در راه امام حسین <small>علیه السلام</small> و حضرت زینب <small>علیها السلام</small> ، دفاع از حریم ولایت و حرمین سوریه، یاری امام عصر (عج)، ایثار جان

	احساس مسئولیت دینی	خدمت به اسلام با فدای جان، ادای دین با شهادت، آرامش شیعیان، نابودی صهیونیستها و استکبار جهانی و تکفیری‌ها، لبیک به رهبری، مؤثر بودن جهت تحقق ظهور
ویژگی‌های شخصیتی	روابط اجتماعی	وظیفه دانستن خدمت به مردم، رسیدگی به ایتم، احترام به پدر و مادر، قدردانی از خانواده و دوستان، توجه ویژه به رکن خانواده، کمک به کار فرهنگی، عدم بی‌تفاوتی در مسائل اجتماعی، عدالت‌طلبی، حق‌گویی و حق‌خواهی و دوری از باطل، حلالیت‌طلبی
	خصوصیات فردی	توسل به امام عصر (عج)، مدد گرفتن از قرآن، عشق به اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> و شهادت، توجه دائم به مسأله ظهور، توجه به نعمت‌های معنوی به خصوص حبّ اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> و شکر عملی آنها، دوری از عُجب، یاد مرگ و آخرت، خدا را در همه حال ناظر خود دیدن، ادای دین، عشق و ارادت به همسر و فرزندان، دنیاگریزی و توجه به فانی بودن دنیا، عمل بر اساس دانایی، تزکیه و اخلاق‌مداری، توکل بر آستان خداوند و تسلیم و راضی بودن به امر پروردگار، روحیه خدمتگزاری و جهادی، توجه به رعایت وقت کاری
	انضباط مالی	توجه به ادای حق الناس، توجه به پرداخت خمس، پرهیز از شبهه و داشتن کسب حلال

توصیه‌ها	توصیه‌های عبادی معنوی	تزکیهٔ نفس، تقوی، نماز اول وقت، شرکت در مجالس امام حسین <small>علیه السلام</small> ، تأکید بر واجبات و مستحبات مؤکد، سرگرم نشدن به بازیچهٔ دنیا، حرکت در مسیر اهل بیت <small>علیهم السلام</small> ، دعا جهت ظهور، عاقبت به خیری، صبر و پایداری زینب‌وار
	توصیه‌های سیاسی اجتماعی	تأکید بر حفظ ارزش‌ها، حفظ حجاب و حیای خواهران و غیرت برادران، تربیت فرزند با روحیهٔ ایثار و شهادت و ولایی بودن، پشتیبانی و حمایت مطلق از رهبری، شرکت در جهاد، کسب علم برای رضای خداوند، کمک به پدر و مادر، گرامی داشتن یاد شهدا و دفاع مقدس، عشق و اطاعت از ولایت، داشتن حس بدهکاربودن به نظام، پرهیز از بی‌دردی نسبت به امور مسلمین، سرباز ولایت بودن، دشمن‌شناسی با بصیرت، توجه به مسألهٔ نفوذ، الگوگیری از عاشورا، تشویق به کار خیر و عدم ممانعت در برابر آن

در ادامه، دسته‌ها و گروه‌های فوق در قالب مؤلفه‌های سبک زندگی به صورت زیر ارائه شده است:

۵. مؤلفه‌های سبک زندگی شهدای مدافع حرم

نتیجه‌گیری

جامعه ایرانی، جامعه‌ای دیندار و خدامحور است، اما با ظهور نگرش‌ها و اندیشه‌های غربی، چالش‌هایی در سبک زندگی ایرانی اسلامی بروز کرده است. همان‌طور که گیدنز به دلایلی از قبیل تأثیر رسانه‌های جمعی، تکثر دنیای زندگی و تردید در حل مسائل، معتقد به انتخابی بودن و کثرت انتخاب‌ها و سبک زندگی است. این پژوهش، در راستای ضرورت معرفی و شناساندن الگوهای مناسب سبک زندگی به انجام رسید و با بررسی واپسین نوشته‌های شهدای مدافع حرم که مصداق بارز آیه شریفه ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ (آل عمران/۹۲) هستند، تلاش شد با روش تحلیل محتوای کیفی، مهم‌ترین مؤلفه‌های سبک زندگی از این منظر مورد بررسی و واکاوی قرار گیرد. از آنجا که پژوهشی مشابه این پژوهش در پیشینه یافت نشد، نمی‌توان یافته‌ها را در چهارچوب یافته‌های پیشین قرار داد و با آن‌ها مقایسه نمود. بنابراین، در ادامه به مؤلفه‌ها و محورهای مهم یافته شده و تفسیر آنها اشاره می‌گردد:

پس از آنکه کدها شناسایی شدند، این کدها در قالب ۴ دسته ولایت‌پذیری، شامل گروه‌های نگرش ولایی و رفتار ولایی، انتخاب داوطلبانه راه جهاد و شهادت شامل گروه‌های نیروی محرکه عشق و احساس مسئولیت دینی، ویژگی‌های شخصیتی شامل روابط اجتماعی، خصوصیات فردی و انضباط مالی، توصیه‌ها شامل توصیه‌های عبادی معنوی و توصیه‌های سیاسی اجتماعی دسته‌بندی گردید. نکته‌ای که بیش از هر مطلب دیگری، بدون استثنا در تمام وصیت‌نامه‌ها به صورت مکرر یافت شد و در تمامی طبقات احصا شده به صورت مشترک به چشم می‌خورد، مسأله «ولایت فقیه» است، مانند «به خاطر برخورداری از نعمت ولایت و ولایت فقیه، باید بیش از این شاکر باشیم» و «نکنند پشت رهبری را خالی بگذارید». یکی از مؤلفه‌های مشترک که در وصایا مشهود بود، عشق به رهبری و توجه ویژه به امام عصر (عج) و آرزوی سربازی ایشان بوده است که هم در هدف از جهاد و هم در توصیه‌ها و هم ابعاد فردی، در قالب مفاهیمی چون استمرار در خط ولایت، مؤثر بودن در تحقق ظهور، لبیک به رهبری و پشتیبانی از ولایت فقیه به آن اشاره شده است.

مسأله «حجاب و حیا» نقطه اشتراک مؤکد دیگری است که در دسته توصیه‌ها قرار گرفته است که از واحدهای معنایی زیر اخذ شده است: «حجاب‌ها، بوی حضرت زهرا (علیها السلام) را نمی‌دهند، آن را زهرایی کنید» و «دختران عزیزم، حجاب شما مایه عزت و افتخار اسلام است». در این طبقه، که می‌تواند جهت دهنده خط سیر هر فرد دل‌سپرده به این مسیر نورانی گردد، مفاهیم تأکید بر حفظ ارزش‌ها، شرکت در جهاد، کسب علم با نیت رضای خداوند، کمک به والدین، حفظ یاد شهدا، دشمن‌شناسی با بصیرت و... جای گرفته است.

دیگر خصیصه مشترک، «برخورداری از تربیت دینی و عشق وافر به مکتب اهل بیت (علیهم السلام)»، به خصوص تأسی و الگوگیری از عاشورای حضرت اباعبدالله الحسین (علیه السلام) است و بسیار متوجه و شاکر این نعمات معنوی بوده و همواره قدردان پدر و مادر خویش، به دلیل چنین تربیتی بوده‌اند. همسران خود را نیز به تربیت فرزندان با روحیه شهادت‌طلبی و ولایی که حاصل این عشق است، سفارش نموده‌اند: «فرزندان خود را طوری تربیت کنید که با روحیه ایثار و انفاق و گذشت از جان در راه خداوند، بزرگ شوند».

این مهم، در کنار مفاهیمی چون خانواده‌دوستی، پرهیز از شبهه و کسب حلال، داشتن انضباط مالی (پرداخت خمس، ادای حق الناس)، تزکیه و اخلاق‌مداری، توجه به فانی بودن دنیا، روحیه عدالت‌طلبی، حق‌گویی و شهادت‌طلبی و... در زمره ویژگی‌های شخصیتی قرار گرفته است.

«پرهیز از بی‌تفاوتی و بی‌دردی نسبت به مسائل مسلمین و داشتن احساس مسئولیت دینی»، از جمله مواردی است که در دنیای امروز می‌تواند انسان را از غرق شدن در گرداب مظاهر مادی و روزمرگی‌های دنیوی رهایی بخشد. این مؤلفه نیز، به نحو چشم‌گیری در وصایای بررسی شده موجود است و در قالب گروه ابعاد اجتماعی دسته‌بندی گردیده است:

«دشمن در خصوصی‌ترین لحظات و مکان‌های ما نفوذ کرده و بنیان خانواده را از هم پاشیده است... بی‌تفاوتی، یعنی سکوت در مقابل قتل عام و غارت مسلمانان و از بین بردن اسلام... دوستان، اجازه ندهید این مسائل در جامعه عادی شود».

این شهدا، خود را بدهکار نظام می‌دانستند، حتی بذل جان هم گویی برای آنان کم است و خانواده خود را نیز به داشتن این حس سفارش نموده‌اند. وظیفه دانستن خدمت به مردم، توجه و رسیدگی به ایتمام و... از دیگر مفاهیم این طبقه است.

در وصایای مورد بررسی، شهدا به طور صریح هدف از جهاد خود را اعلام نموده‌اند: «ما خود نمی‌رویم، گویی قلبمان، پیمان را به حرکت در می‌آورد»، «اگر نمی‌رفتم، به حرم حضرت زینب علیها السلام جسارت می‌شد»، «عشق و خدمت به اسلام و اهل بیت علیهم السلام، عشق به شهادت: «از اول، به عشق شهادت وارد سپاه شدم»، «برای من مجلس عزا نگیرید، چون به چیزی که می‌خواستم رسیدم»، ادای دین: «در این برهه، مسئولیت سنگینی داریم، کلّ یوم عاشورا و کلّ أرض کربلا»، لبیک به رهبری: «با پشتیبانی از ولی زمانه، قدردان خون شهدا باشیم»، «با بصیرت و شناخت کافی، پشتیبان انقلاب و ولایت باشیم». دفاع از حریم آل الله، نابودی تکفیری‌ها و حامیان آنها: «در جهاد مدافعان حرم شرکت کنیم» و «آرامش شیعیان» که در طبقه هدف از جهاد بیان گردید.

قدر مسلم اینکه، پرداختن به هر یک از این مفاهیم والا، نیاز به پژوهشی جداگانه دارد. امید که این مختصر توانسته باشد با روشن نمودن مفاهیم مد نظر و مورد تأکید شهدای مدافع حرم، در واپسین ساعات حیات پاک دنیویشان، آینه سبک زندگی امروز باشد.

پیشهادات

۱. این پژوهش، مؤلفه‌های سبک زندگی را با بررسی ۲۷ وصیت‌نامه از شهدای مدافع حرم شناسایی نموده است. پیشنهاد می‌شود در پژوهشی، زندگی‌نامه‌های این شهدای عزیز جهت یافتن زوایای پنهان سبک زندگی شان مورد بررسی قرار گیرد و مؤلفه‌های سبک زندگی حاصل از تحلیل زندگی‌نامه‌ها، با مدل این پژوهش مقایسه گردد.

۲. پیشنهاد می‌شود مؤلفه‌های مرتبط با الگوهای خانوادگی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و اعتقادی و... به تفکیک مورد بررسی قرار گرفته و ارائه گردد.

۳. از آنجا که سبک زندگی، متأثر از جهان‌بینی و مبانی نظری است، پیشنهاد می‌شود بنیان‌های نظری موجود در سبک زندگی شهدا مورد واکاوی قرار گیرد.
۴. همچنین، پیشنهاد می‌گردد الگوی‌های سبک زندگی موجود شناسایی شود و با الگوهای وضع مطلوب مقایسه گردیده و شکاف موجود با برنامه‌ریزی‌های فرهنگی آموزشی صحیح مرتفع گردد.
۵. جهت فرهنگ‌سازی و معرفی الگوهای برتر، به نهادهای فرهنگی و مسئول پیشنهاد می‌گردد در راستای جامعه عمل پوشاندن به توصیه‌های این شهیدان واصل همت گمارند و با تبلیغ مؤثر و آموزش‌های برنامه‌ریزی شده، از جمله آموزش‌های مهارت محور در مدارس و استفاده از هنر و جلوه‌های هنری در جهت نهادینه‌سازی مؤلفه‌های سبک زندگی شهدای مدافع حرم و ارزش‌های اسلامی هماهنگ با جامعه، گام‌های عملی بردارند.

کتاب‌نامه

۱. احمدوند، شجاع، کارویژه‌های نظام سیاسی و نقش آنها در تغییر سبک زندگی، فصلنامه علمی پژوهشی فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، سال چهارم، شماره ۱۳، ۱۳۹۲.
۲. ایروانی، جواد، فرهنگ روابط اجتماعی در آموزه‌های اسلامی، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، مشهد، ۱۳۸۸.
۳. باعزم، محمد و کاظمی، نجمه، مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی نوجوانان، همایش سراسری علمی پژوهشی سبک زندگی، خراسان رضوی، ۱۳۹۵.
۴. باقری، مسلم و مرادی‌رودباری، سحر، طراحی الگوی مدیریت منابع انسانی فرماندهان دفاع مقدس (مطالعه موردی: شهید محمد ابراهیم همت)، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال نوزدهم، ش ۷۱، ۱۳۹۵.
۵. باقری‌کنی، مصباح‌الهدی و سعدآبادی، حسن، طراحی الگوی رهبری معنوی براساس ارزش‌های اسلامی: پژوهشی مبتنی بر راهبرد داده بنیاد با تأکید بر ویژگی‌های فرمانده شهید سرلشکر پاسدار احمد کاظمی، مجله اندیشه مدیریت راهبردی، سال پنجم، ش ۲، ۱۳۹۰.
۶. باینگانی، بهمن و دیگران، سبک زندگی از منظر جامعه‌شناسی، مقدمه‌ای بر شناخت و واکاوی مفهوم سبک زندگی، مهندسی فرهنگی، ش ۷۷، ۱۳۹۲.
۷. برگر، پ. بریجیت، ب و هانسفرید، ک، ذهن بی‌خانمان: نوسازی و آگاهی، ترجمه محمد ساوجی، تهران، نشرنی، ۱۳۹۳.
۸. بوردیو، پی‌یر، تمایز، نقد اجتماعی قضاوت‌های ذوقی، حسن چاوشیان، نشر ثالث، چاپ اول، ۱۳۹۰.
۹. جعفری، حسینعلی، جلوه اهل خراسان، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۲.

۱۰. جمعی از محققان، دائرة المعارف تشیع، نشر حکمت، ۱۳۹۲.
۱۱. جنکینز، ریچارد، پی پروردیو، ترجمه لیلا جوافشانی و حسن چاووشیان، چاپ اول، تهران، نشر نی، ۱۳۸۵.
۱۲. حاجیانی، ابراهیم، جامعه‌شناسی هویت ایرانی، تهران، انتشارات پژوهشکده تحقیقات استراتژیک، ۱۳۸۸.
۱۳. حر عاملی، محمد بن حسن، وسایل الشیعه، قم، انتشارات آل البيت لإحياء التراث، ۱۴۱۴.
۱۴. حسینی خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات مقام معظم رهبری در دیدار خانواده‌های شهدای مدافع حرم، ۹۵/۰۴/۰۵.
۱۵. خطیبی، حسین و ساجدی، ابوالفضل، مروری بر شاخص‌های سبک زندگی اسلامی، معرفت، شماره ۱۸۵ (ویژه سبک زندگی)، ۱۳۹۲.
۱۶. خواستار، جمال، بررسی عوامل مؤثر بر خودکارآمدی ملی در زمینه علم و فناوری برای تحقق اهداف چشم‌انداز، پایان‌نامه ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۸۷.
۱۷. رضایی، ابراهیم و دیگران، زمینه‌شناسی سبک زندگی ایرانی-اسلامی، مجموعه مقالات چهارمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، ۱۳۹۴.
۱۸. رفیع‌پور، فرامرز، وسایل ارتباط جمعی و تغییر ارزش‌های اجتماعی، تهران، نشر کتاب افرا، ۱۳۷۸.
۱۹. روشن علیجان‌زاده، محدثه، ابو وصال (زندگی شهید مدافع حرم محمد رضا دهقان)، تهران، انتشارات شهید کاظمی، ۱۳۹۵.
۲۰. شریعتی، سید صدرالدین، درآمدی بر سبک زندگی اسلامی در آیات و روایات، فصلنامه علمی پژوهشی فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، سال چهارم، شماره ۱۳، ۱۳۹۲.
۲۱. شریفی، احمدحسین، سبک زندگی به‌عنوان شاخصی برای ارزیابی سطح ایمان، فصلنامه علمی پژوهشی معرفت فرهنگی اجتماعی، سال سوم، شماره سوم، تابستان ۹۱.
۲۲. شفیعی، سمیه‌سادات، برنامه‌های فرهنگی دولت و الگوی سبک زندگی دختران، رساله دکتری دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۸۹.
۲۳. ضیغمی، رضا و دیگران، تحلیل محتوا، فصلنامه پرستاری ایران، شماره ۵۳، ۱۳۸۷.
۲۴. فریدونی، اکرم و دیگران، مؤلفه‌های بارز سبک زندگی اسلامی با محوریت آموزه‌های قرآن کریم، کنگره بین‌المللی فرهنگ و اندیشه دینی، ۱۳۹۳.
۲۵. فیضی، مجتبی، درآمدی بر سبک زندگی اسلامی، ماهنامه علمی ترویجی معرفت، سال بیست و دوم، شماره ۱۸۵، ۱۳۹۲.
۲۶. قنادیان، منصوره، جانا، تهران، انتشارات روایت فتح، ۱۳۹۷.
۲۷. کلاتری، ابراهیم و همکاران، مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی در حوزه کسب و کار، فصلنامه پژوهشنامه اخلاق، شماره ۲۲، ۱۳۹۲.
۲۸. گروه فرهنگی شهید ابراهیم هادی، شهیدان زنده‌اند، تهران، انتشارات ابراهیم هادی، ۱۳۹۵.
۲۹. گودرزیانی، احد و قنادیان، منصوره، دیدار پس از غروب، انتشارات روایت فتح، ۱۳۹۵.
۳۰. گیدنز، آنتونی، تجدد و تشخص، ترجمه ناصر موفقیان، تهران، نشر نی، ۱۳۸۴.
۳۱. محمدی ری‌شهری، محمد، میزان الحکمه، قم، دارالحديث، چاپ اول، ۱۳۸۱.
۳۲. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۸۸.

۳۳. موسوی گیلانی، سید رضی، چپستی و چرایی سبک زندگی و نسبت آن با دین و مهدویت. فصلنامه علمی پژوهشی مشرق موعود، سال هفتم، شماره ۲۵، ۱۳۹۲.
۳۴. مهدوی کنی، محمد سعید، دین و سبک زندگی، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق علیه السلام، ۱۳۸۶.
۳۵. ———، مفهوم سبک زندگی و گستره آن در علوم اجتماعی، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال اول، شماره ۱، ۱۳۸۷.
۳۶. مؤمنی راد، اکبر و دیگران، پژوهش: ماهیت، مراحل و اعتبار نتایج، فصلنامه اندازه گیری تربیتی، سال چهارم، شماره ۱۴، ۱۳۹۲.
۳۷. نادیان، منصوره، دیدار پس از غروب، تهران، انتشارات روایت فتح، ۱۳۹۵.
۳۸. نوریان، محمد، روش های ارزشیابی با تأکید بر تحلیل محتوای کمی و کیفی، انتشارات شور، ۱۳۹۴.
39. Chaney, David, Lifestyle, London, Routledge, 1996.
40. Chaney, David, Lifestyle, London, Routledge, 2002.
41. Christensen, P. , Multiple identities, differences in lifestyle and how it effects our ecological footprint, website, 2002.
42. Elo, s. & Kyng"s, H, "The qualitative content analysis process", journal of Advanced nursing, Vol. 62, 2008.
43. <https://aghigh.ir>
44. Kvale. steinar ,Interviews:An Introduction to qualitative research interviewing, Thousand oaks, CA:sage, 1996.
45. Sobel, M. , Lifestyle and Social Structure: Concepts, Definitions, and Analyses, Academic press, 1981.

